

Siegfried Lenz, matar i morir, o desertar

Arriba a Espanya *El desertor*, la novel·la d'aire autobiogràfic, pòstuma i oblidada, que l'editorial de l'escriptor alemany va rebutjar publicar el 1952, en plena guerra freda

Anna Abella – *El Periódico*
Dissabte, 18/11/2017

FABIAN BIMMER

Abans de convertir-se en un dels escriptors de referència de les lletres alemanyes de postguerra, **Siegfried Lenz** tenia a penes 19 anys quan va acabar la **segona guerra mundial**. Dos anys abans havia sigut destinat en un creuer al Bàltic, va desertar de la **Wehrmacht** i es va refugiar a Dinamarca, trastornat per l'afusellament d'un company que també s'havia passat a l'enemic. D'aquella experiència va sorgir ***El desertor***, una novel·la oblidada el manuscrit de la qual va guardar tota la vida en un calaix després que el 1952 la seva editorial, Hoffmann & Campi, la rebutgés per «traïció a la pàtria».

La van trobar arran de la mort de Lenz, el 2014, i ara, després de ser un dels llibres del 2016 a Alemanya, veu la llum a Espanya de la mà d'Impedimenta (en castellà) i Edicions de 1984 (en català). Hi abunden reflexions com aquesta del protagonista, el jove soldat alemany Walter Proska: «Quan un està en guerra, ha d'estar alerta, **ha de matar o deixar que el matin**, i si no és capaç de fer-ho, doncs se'n torna a casa».

Lenz, nascut a Lyck (avui Po-lònia) el 1926, fill d'un oficial de duanes, va aconseguir després de desertar l'ajuda d'uns pagesos danesos abans caure en mans dels britànics, que el van enviar a un camp de presoner de guerra. Encara no formava part del Grup 47, junt amb autors com **Heinrich Böll, Günter Grass i Paul Celan** quan, el 1951, va enviar a la seva editorial *El desertor*. Llavors Lenz era un jove prometedor que treballava a *Die Welt*, i havia publicat la seva primera novel·la, *Falcons en l'aire*, que havia cridat l'atenció de la crítica. Però aquell any el món ja vivia en plena guerra freda, on el nou enemic d'Occident ja no era Alemanya sinó la Rússia soviètica, i el seu turmentat protagonista seguia els passos d'un altre soldat al front de l'Est i es passava a les files de l'Exèrcit Roig.

Entre el deure i la consciència

A causa d'aquest clima polític, amb una Alemanya dividida, el germanista i etnòleg Otto Görner –de tèrbol passat a les SS, segons el *Frankfurter Allgemeine*–, encarregat per l'editorial de revisar el manuscrit, no va dubtar a desaconsellar publicar-lo: «Actualment, per motius palmaris, és del tot impossible... L'editorial es podria infligir uns danys de valor incalculable».

Lenz va bolcar probablement els seus propis pensaments en el soldat Proskà. Aquest, que sap que han d'«obeir la guerra, malgrat que l'odiem com la pesta» es debat entre el que li dicta la seva pròpia consciència i el deure cap al seu país, enfront del dilema, que és a la vegada l'«ofici» de la tropa, «de matar i morir», i l'absurd de podrir-se en uns aiguamolls aïllats envoltats de boscos i partisans i infestats de mosquits amb un superior totalment alcoholitzat, que dicta ordres absurdes i inhumanes, i un grupat de desmoralitzats companys, vigilant una via de tren.

Els pobres diables de l'enemic

Proskà assimila qui són en realitat els seus enemics, com li fa veure el seu col·lega de fugida: «Són homes com nosaltres: sabaters, grangers, fusters. També hi ha pobres diables a les seves files, igual que a les nostres. Jo he vist amb els meus propis ulls que tremolen igual que nosaltres, que porten a sobre la mateixa càrrega de desitjos que nosaltres mateixos... [...] Mira, sóc un desertor, un porc, un traïdor... ¿És que no m'ho diràs a la cara?».

En tota l'obra de Lenz sobrevola aquest debat entre el deure i la consciència i el sentiment de culpa individual i col·lectiva a Alemanya pel nazisme, com en la novel·la que el va consagrar, *Lliçó d'alemany* (1968, recuperada l'any passat per Club Editor i Impedimenta, que també va editar *El barco fero*, de 1960). En ella aprofundeix en la relació entre un pintor i el seu amic policia, a qui ordenen requisar els seus quadros i impedir-li pintar.

El revisor Görner va aconsellar a Lenz que intentés reescriure la novel·la, que creés nous personatges, «sobretot un antagonista del desertor que moderi l'efecte del seu comportament». Però ell mai ho va fer i va preferir guardar-la sense intentar mai més publicar-la, encara que seguís fidel de per vida a l'editorial, que finalment, després de la seva mort, sí que va publicar *El desertor*.